

La col·lecció paleontològica del Museu d'Història de Tarragona (MHT)

Enric Forner i Valls

Ateneu de Natura. Sant Roc, 125 3r 5a 12004 Castelló de la Plana.
Correu electrònic: fornervalls@gmail.com ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-9367-1318>

De cop i volta, com a conseqüència d'una donació extraordinària, el Museu d'Història de Tarragona (MHT), que no disposava de dipòsits paleontològics fins ara, ha passat a atresorar la millor col·lecció del Miocè del Camp de Tarragona i ser un dels museus de fòssils més importants de la demarcació tarragonina. S'està treballant per poder publicar un catàleg d'aquest important patrimoni.

En fem un poc de crònica. El 27 de gener de 2020, l'ajuntament de Tarragona va acceptar, mitjançant decret 2020/902, la donació d'una col·lecció de fòssils, recollits al Camp de Tarragona i comarques veïnes, per Josep Alexandre Ossó Morales, des de finals dels anys seixanta fins a finals dels vuitanta, per tal que fos incorporada als fons del MHT, donada d'alta a l'inventari municipal i que romangués accessible per a consultes i estudis dels investigadors interessats.

La cessió es va fer efectiva el 9 de juliol de 2020, quan es van dipositar al museu 6.367 exemplars, als quals es van afegir, més tard, dos dipòsits més de 27 i 318 exemplars. Acompanyant els exemplars, es va proveir documentació que identificava cadascun d'ells, que indicaven el tipus de fòssil, sistemàtica, edat i localitat, així com la llista de les diferents localitats amb topònims i coordenades. El 3 de gener de 2023 es va acceptar la donació de dos fòssils més per part de Jaume Sáez.

Els elements de la col·lecció són representatius de diferents èpoques geològiques de les comarques de Tarragona, des del Triàsic Mitjà fins a finals del Plis-tocè. (Taula 1).

El Triàsic està representat per invertebrats com mol·luscs i artròpodes (limúlids), així com peixos de diversos gèneres i espècies de l'Alt Camp (Fig. 1A) i un petit rèptil. El Juràssic està àmpliament representat per més de mil exemplars de fòssils, principalment ammonites, que provenen del Lias i Dogger del Baix Ebre i la Ribera de l'Ebre (Fig. 1B-I). El Cretaci ha fornit una bona

representació de fòssils que provenen majoritàriament d'afloraments del Cretaci Inferior del Baix Ebre i del Tarragonès (Figs. 1K, L, 2A-F).

Els fòssils del Neogen, concretament els fòssils del Miocè mitjà del Tarragonès, que componen el gruix de la col·lecció són els que li donen caràcter i rellevància. Hi destaquen, a més dels invertebrats (Figs. 2H-N), les dents de peixos, en particular les de taurons i rajades, que representen més del cinquanta per cent de la col·lecció (Taula 2; Figs. 3A-G). Restes de rèptils marins, de mamífers marins com balenes i dofins, foques i sirenis (Figs. 3H-I) completen la diversitat de fòssils d'aquesta època.

El Pliocè i el Quaternari estan representat tant per vertebrats com per invertebrats del Baix Ebre, del Tarragonès (Figs. 3K, L) i del Montsià (Fig. 3M).

La composició de la col·lecció comprèn fòssils dels dos regnes, animal i vegetal i està configurada per elements que representen nou fílums, tretze classes i, provisionalment, s'hi identifiquen vuit ordres i un icnofòssil (Taula 2). Les assignacions sistemàtiques a famílies, gèneres i/o espècies es posposen fins a la finalització dels treballs de documentació, inventari definitiu i publicació del catàleg.

S'han de destacar i són mereixedors d'estudi, tant per la seva varietat com pel seu estat de conservació, els equínids de l'Aptià del Baix Ebre i els de l'Albià del Tarragonès. I molt especialment tota la fauna de vertebrats, peixos, rèptils i mamífers del Miocè del Tarragonès, que molt probablement atrauran l'atenció dels investigadors i especialistes.

Ha estat una sort per a la ciutat de Tarragona i per als investigadors de la paleontologia la generosa donació del Sr. Ossó, la qual ha comptat amb l'afegit que el material ha entrat al MHT, perfectament datat i etiquetat amb tota la informació rellevant i imprescindible per poder bastir estudis posteriors. Tant de bo en el futur un petita part de la col·lecció, amb criteris museístics i didàctics, és clar, es pugui exposar perquè el públic del museu aprecie i gaudeixi del ric registre paleontològic tarragoní.

S'ha d'agrair a Cristòfor Salom, director, i a Àngels Fernández i Jordi Parral, tècnics del Museu d'Història de Tarragona, per les facilitats en l'accés als exemplars i dades de la col·lecció.

ERA	PERÍODE	ÈPOCA	ESTATGE EDAT	Nombre	
Mesozoic	Triàsic	Muschelkalk (Triàsci Mitjà)	Ladinià	28	
	Juràssic	Lias (Juràssic Inferior)		245	
		Dogger (Juràssic Mitjà)		966	
	Cretaci	Cretaci Inferior		Valanginià	1
				Aptià	376
				Albià	157
	Cretaci Superior		Turonianà	1	
Cenozoic	Paleogen	Eocè		15	
		Oligocè		15	
	Neogen	Miocè		4269	
		Pliocè		62	
	Quaternari	Plistocè Inferior + Tirrenià + Würm IV		579	
Total col·lecció				6714	

TAULA 1. Distribució temporal dels espècimens de la col·lecció.

REGNE	FÍLUM	CLASSE	Ordre o Superordre*	Nombre
Animalia	Annelida			2
	Arthropoda	Malacostraca	Decapoda	9
		Merostomata	Xiphosura	3
		Thecostraca	Sessilia	1
	Brachiopoda			148
	Bryozoa			3
	Cnidaria			39
	Echinodermata	Crinoidea		4
		Echinoidea		328
	Mollusca	Bivalvia		308
			Ammonitida	1102
		Cephalopoda	Belemnitida	64
			Nautilida	4
		Gastropoda		721
	Scaphopoda		2	
	Porifera			5
	Chordata	Chondrichthyes	Batoidea*	272
			Selachimorpha*	3198
		Actinopterygii		251
Reptilia			12	
Mammalia			234	
Total Animalia				6710
Plantae				3
Icnofòssils				1
Total col·lecció				6714

TAULA 2. Composició aproximada (fílums, classes, ordres..) de la col·lecció paleontològica del Museu d'Història de Tarragona -MHT- a data d'avui.

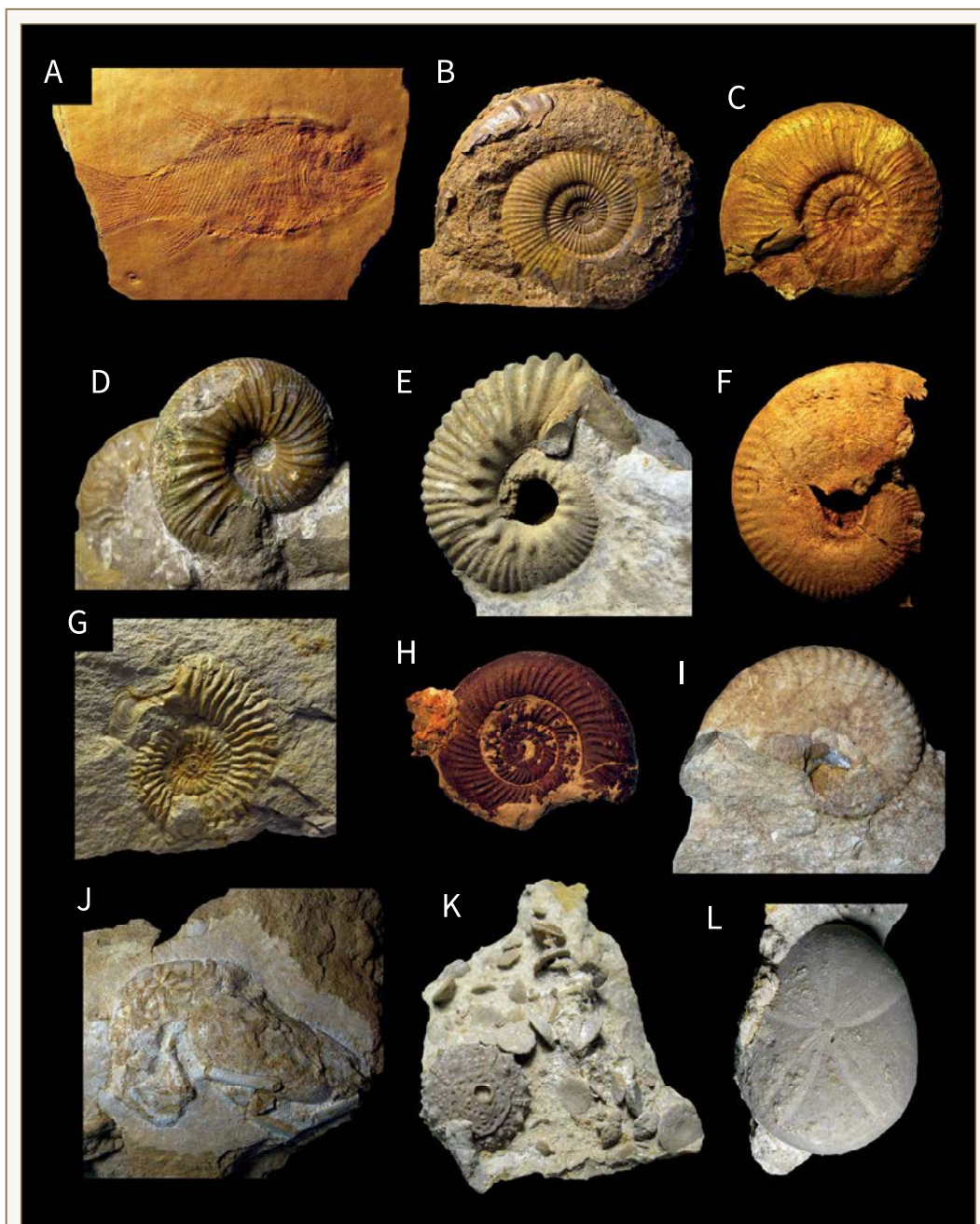

FIGURA 1. Fòssils de Tarragona. **A:** *Eoeugnathus?*, Muschelkalk (Triàsic Mitjà) d'Alcover-Mont-Ral (Alt Camp). **B:** *Dumortieria* sp., Toarcià (Juràssic Inferior) dels Dedaltes (Baix Camp). **C:** *Dumortieria* cf. *D. moorei* (Lycett, 1857), Toarcià (Juràssic Inferior) dels Dedaltes (Baix Camp). **D:** *Emileia* sp. del Bajocià inferior (Juràssic Mitjà) de Benifallet (Baix Ebre). **E:** *Otoites* sp., Bajocià mitjà (Juràssic Mitjà) de Llaberia (Ribera d'Ebre). **F:** *Oppelia subradiata* (d'Orbigny, 1823), Bajocià mitjà (Juràssic Mitjà) de Llaberia (Ribera d'Ebre). **G:** *Strenoceras* sp., del Bajocià superior (Juràssic Mitjà) de Benifallet (Baix Ebre). **H:** *Bigotites* sp., del Bajocià superior (Juràssic Mitjà) de Benifallet (Baix Ebre). **I:** *Prohecticoceras?* sp., del Cal-lovià (Juràssic Mitjà) dels Dedaltes (Baix Camp). **J:** *Atherfieldastacus rapax* (Harbort, 1905) del Valanginià (Cretaci Inferior) d'Alcanar (Montsià). **K:** *Leptosalenia* sp., de l'Aptià (Cretaci Inferior) del Perelló (Baix Ebre). **L:** *Pygaulus desmoulini* L. Agassiz in Agassiz & Desor, 1847, de l'Aptià (Cretaci Inferior) del Perelló (Baix Ebre). Barra d'escala = 10 mm.

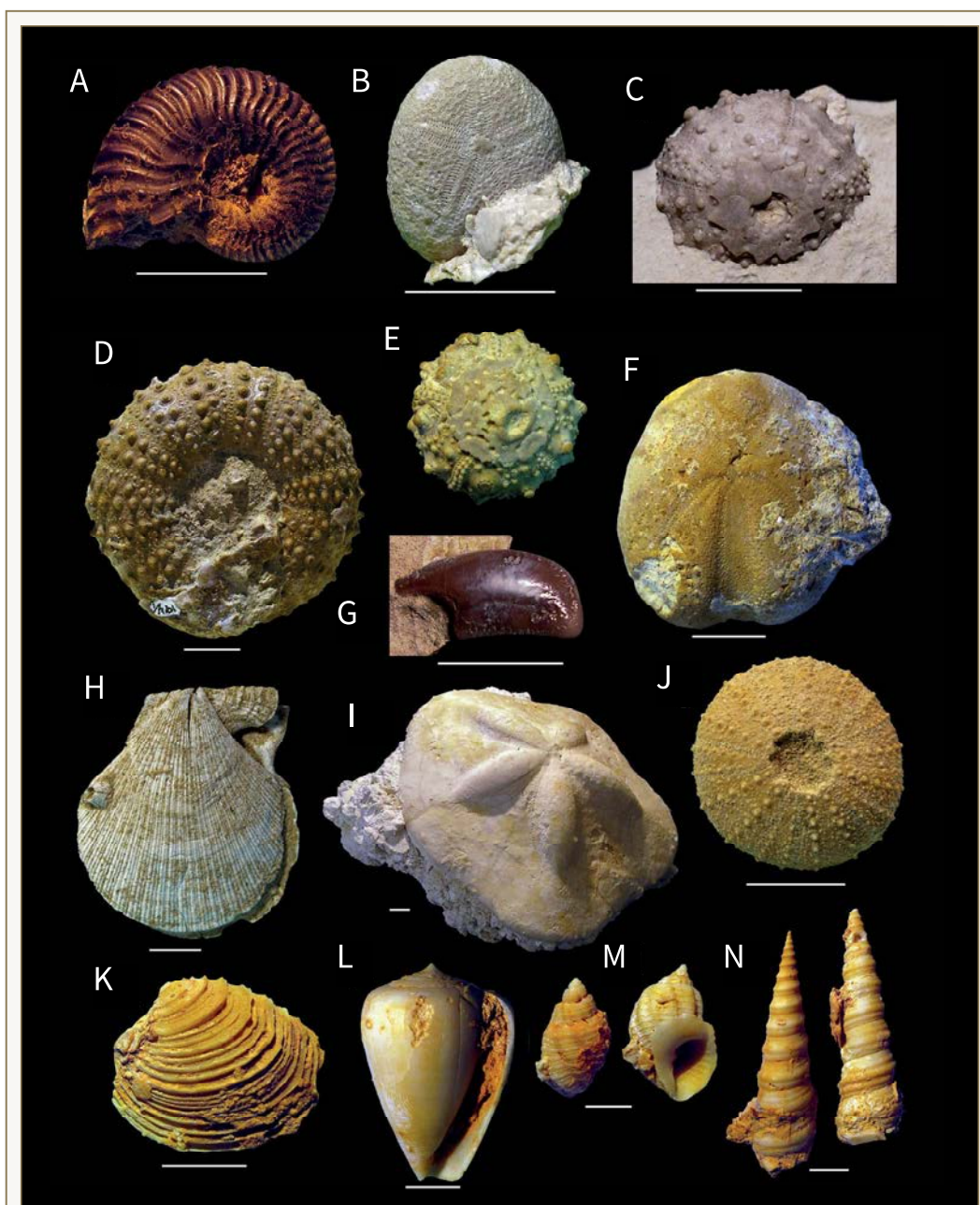

FIGURA 2. Fòssils de Tarragona. **A:** *Dufrenoyia furcata* (Sowerby, 1836), de l'Aptià (Cretaci Inferior) del Perelló (Baix Ebre). **B:** *Apatopygus* sp., de l'Aptià (Cretaci Inferior) del Perelló (Baix Ebre). **C:** *Goniopygus delphinensis* Gras, 1848, de l'Aptià (Cretaci Inferior) del Perelló (Baix Ebre). **D:** *Tetragramma marticense* var. *bofilli* (Lambert, 1902), de l'Albià de Vespella de Gaià (Tarragonès). **E:** *Leptosalenia* sp. de l'Albià de Marmellar (Baix Penedès). **F:** *Wahitaster delgadoi* (de Loriol, 1884) de l'Albià de Vespella de Gaià (Tarragonès). **G:** dent de peix del Cenomanià-Turonian de Tarragona (Tarragonès). **H:** *Talochlamys multistriata* (Poli, 1795), del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **I:** *Clypeaster scillae* Desmoulin, 1837, del Languià (Miocè mitjà) de Bellvei (Baix Penedès). **J:** equínid del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **K:** *Clausinella subplicata* (d'Orbigny, 1852) del Miocè mitjà de Tarragona (Tarragonès). **L:** *Conus mercati* Brocchi, 1814, del Miocè mitjà de Tarragona (Tarragonès). **M:** *Contortia contorta* (Basterot, 1825) del Miocè mitjà de Tarragona (Tarragonès). **N:** *Turritellina tricarinata* (Brocchi, 1814) del Miocè mitjà de Tarragona (Tarragonès). Barra d'escala = 10 mm.

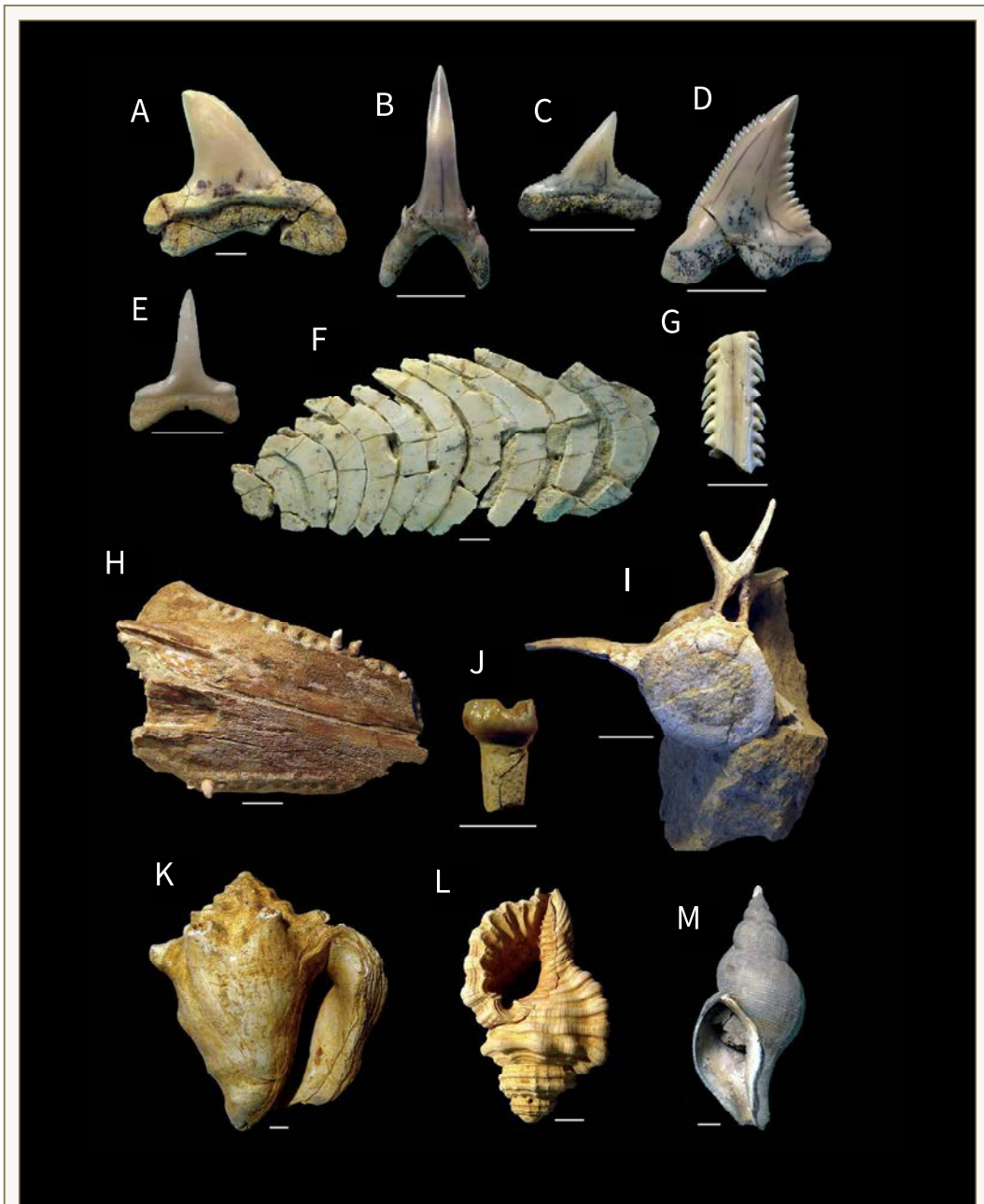

FIGURA 3. Fòssils de Tarragona. **A:** *Anotodus retroflexus* (Agassiz, 1838), del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **B:** *Carcharias acutissimus* (Agassiz, 1843) del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **C:** *Carcharhinus priscus* (Agassiz, 1843) del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **D:** *Hemipristis serra* Agassiz, 1835, del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **E:** *Isogomphodon acuarius* (Probst 1879) del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **F:** *Aetobatus* sp., del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **G:** *Myliobatis?* sp. del Miocè mitjà del mas de Sorder (Tarragonès). **H:** mandíbula superior de dofí, del Miocè mitjà del mas de Sorder (Tarragonès). **I:** vèrtebra lumbar de balena (cetaci misticet), del Miocè mitjà del Catllar (Tarragonès). **J:** dent de sireni, del Miocè mitjà de Perafort (Tarragonès). **K:** *Tethystrombus latus* (Gmelin, 1791) del Tirrenià del Cap de Salou (Tarragonès). **L:** *Monoplex parthenopeus* (Salis Marschlin, 1793) del Tirrenià del Cap de Salou (Tarragonès). **M:** *Neptunea contraria sinistrorsa* Deshayes, 1830, del Würm de la Ràpita (Montsià). Barra d'escala = 10 mm.; excepte per E i G = 5 mm. i per I = 5 cm.